

llada per la forma catalana *anaia*, cosa que no estranya gens atès que els repobladors no haurien de trigar en identificar el mot mossàrab com a equivalent de la paraula que els era pròpia. Endemés, hi ha la possibilitat que **andaina* encara tenia algunes de les accepcions més semblants a la primitiva originària i així també a la que tenia el cat. *anaia*. La forma *neia* que es troba actualment a Mallorca seria una altra variant emportada pels repobladors a aquesta illa. Amb aquest motiu cridem l'atenció a l'aranès *anèira* (a Gausac *nèira*), que ha resultat d'un antic **aneina* (< **anaina*), per la dissimilació de N-N en N-R. Convé afegir que l'existència d'aquest mot en aranès com a 'entrada o rebedor d'una casa', amb un sentit prou semblant als del val. i mall. *naia*, ens proporciona un testimoni important de l'evolució semàntica del mot, en la mateixa direcció, en una àrea lingüística diferent.

DERIV.: *Naieta* 'habitació molt petita' (val.); vegeu amunt.

¹ Així en Lucà VI, 38, veg. Forcellini. — ² Tesi acceptada entre d'altres per M.-L. (REW, 410) i Wartburg (FEW); JCoromines explica les objeccions que es puguin fer a aquesta hipòtesi, o *ambitus* + *-aginem*, i a d'altres; vegeu-hi. — ³ Aquestes són les accepcions més freqüents en fr. ant. (God.) i més generalment esteses avui; l'acc. de 'pas llarg' pertany exclusivament a aquest idioma i pot explicar-se, sigui pels passos que va prenent el dallador o perquè l'*andain* té precisament un pas llarg d'amplària. — ⁴ Notem a més: *nay* «andain d'herbe fauchée en ligne et qui n'a pas encore été retournée» (Métivier, *Agric. des Landes*, 734); ha deixat rastres a la toponímia: P. Raymond, *Dict. Top. des Basses-Pyrénées*, duu *Nay* com a nom d'una localitat a 14 km. SE. de Pau (Béarn) amb documentació de l'any 1484, i d'altres. — ⁵ Aquesta variant *nalla* sembla haver-se perpetuat a Vilafranca del P., on, segons ens informa *DAG.*, és costum de cridar, en encendre els focs de St. Joan, d'aquesta manera: «Foc a la *nalla*, foc a la palla». — ⁶ CROS l'utilitza en una composició popular seva sobre la plaça de toros de València: «Mes pugem per més amunt / a *Nayes* i Tribunals, / per a veure lo que passa / lo Noble de la Ciutat» (citem de F. Barberà, *Conferencias sobre bio-bibliografía de Carlos Ros*, València 1905, p. 109; un altre cop a p. 210). — ⁷ En aquest poble JCoromines va recollir també *Les Daies* com a nom d'un barri o d'una partida, que alguns en diuen *Les Naies*. — ⁸ Griera (BDC xx, 206) va recollir *naieta* 'l'habitació col·locada entre planta baixa i el primer pis' a Sant Mateu (Maestrat); notem, a més, *naia* a Castelló de la Pla.: «casa --- contigua al almodí. Entrada de alto techo, escalera y altillo o *naya*, piezas pequeñas» (Traver, *Ant. Cast. Plana*, p. 206). — ⁹ Aquesta variant amb *a-* està registrada també a Alcoi (*AlcM*). — ¹⁰ En aragonès i a Múrcia *naia* deu ser un manlleu al català.

NAIADE, 'qualsevol de les nimfes, que segons els antics, habitaven les fonts, rius, llacs', mot poètic pres

del ll. *naias*, *naiades*, i aquest del gr. *ναϊα* id. □ ^{1.ª} doc.: 1429 AFebrer (també en Verdaguer, Costa i Llobera etc.).

DERIV.: *Naiadàcies*, plantes aquàtiques pertanyents a aquesta espècie.

Naió, *naionera*, V. *avajà*

NAIP, 'carta de jugar', mot avui antiquat, que té correspondències en italià i occità antics (*naïbi*, *naïps*), i es comú al castellà amb el portuguès, d'origen incert; el problema d'etimologia topa amb greu dificultats, car encara no s'ha aclarit si les cartes eren una invenció oriental o europea, però com que les varies etimologies aràbigues proposades no satisfan, un origen romànic queda com a una bona possibilitat, i això fa pensar en el fr. ant. *naïfs* (plural de *naïf* «niais, sot», aplicat primer al coll d'atots), pronunciat com a *naïps* a Catalunya, país on apareixen les cartes força abans que en cap altre país europeu. □ ^{1.ª} doc.: 1371, JMarc.

Una exposició detallada del problema de l'origen de les cartes i l'etimologia del mot es dóna en el DECH iv, 207-11, s. v. *naïpe*; aquí la reproduïm en gran part amb pocs retocs i afegiments.

La documentació catalana d'aquest mot és abundant des de la seva aparició en el *Diccionari de rims* de JMarc (n.º 1299). J. Brunet i Bellet, que va publicar un llibre important sobre jocs de cartes (1886),¹ ens proporciona altres exemples: cita d'un inventari de 1380 «Ludus de *naïps* qui sunt 44 pecie (=peces)» (p. 63) i crida l'atenció a la prohibició de *naïps* en un ban de Barcelona de 1378-99 («joch de daus ni de taules ni de *naïps*»), i dóna altres exemples de 1382 i 1396 (DECH iv, 208b19ss.). *AlcM* cita un text semblant d'un altre ban de 1396, i Alart (*InvlC*) d'un de 1439 de Perpinyà (veg. més avall). El rei Martí en una carta (a. 1403) diu que no vol que li enviessin «dels jochs dels scachs» i afegeix «ans volem dos jochs de *nabips*, uns grans e altres mijancers» (AIEC v, 526.41). Hi ha ex. freqüents en els textos val. del S. xv: en StVicentF. (c. 1410),² en *Tirant* («la princesa staua jugant ab la viuda a *nayps*», cap. 203), en el *Spill* (c. 1460) i *Procés d'Olives* (infra). Apareix escrit *neyps* al *Vocabulari cat.-alem.* de 1502; en una prohibició de 1585 hom esmenta *naïps* com a sinònim de *cartes*, mot que després va reemplaçar-lo: «Entre lo joc de *cartas* o *nayps* sie perpètuament prohibit lo joc de la cartilla» (*AlcM*, s. v. *carta*, 6). Durant la primera meitat del S. XIX ja seria en desús a Barcelona, vist que Labèrnia (1839) el dóna com a antiquat remetent a *carta* (però cf. n. 5).

En el *Dicc. de rims* de JMarc *naip* es troba entre les rimes en *-ip*, cosa que ens prova que es pronuncia-va com a *naip* en dues síl·labes. Confirmen aquesta pronúncia amb hiatus l'exemple de *nabip* de 1382 donat per Brunet (també la forma *nehip* de 1476, citada per Himly, p. 419),³ i el següent passatge del *Spill*, on *nabips* rima amb *guarips*: «darrerament / per ensajar / de bandejar / los seus *nayps*, / joch de *nayps* / de nit jugàvem» (v. 3010), i aquest del *Procés d'Olives*